

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Vår ref:
19/00139-33

Saksbehandler:
Elin Saga Kjørholt

Dato:
4. juni 2021

Funn etter gjennomgang av saker der barn er fengslet i perioden 2016-2019

Barneombudet gjennomførte i 2019/2020 et prosjekt der vi hadde innsyn i en rekke straffesaker hvor mindreårige hadde vært fengslet. Prosjektet ga interessant informasjon om ungdommenes bakgrunn, hvilken hjelp de har fått og om deres møte med straffesakskjeden.

Heldigvis ender få ungdommer under 18 år i fengsel i Norge. I de fleste sakene satt ungdommene i varetekt, men det var også saker der ungdom var dømt for svært alvorlige handlinger. Siden materialet er lite, har vi vurdert risikoen for identifikasjon som så stor at vi kun har laget en intern rapport, og ingen ekstern rapport til publisering.

Vi ønsker i dette brevet å presentere funn som kan være nyttige i arbeid med barn i konflikt med loven. Samtidig ber vi departementet vurdere enkelte tiltak vi mener kan være nødvendige for å styrke rettssikkerhet for mindreårige i alvorlige straffesaker.

Oppsummerte hovedfunn fra prosjektet

- Det er ikke tilfeldig hvilke barn som begår alvorlige straffbare handlinger. De aller fleste har en vanskelig bakgrunn. Mange har vært i kontakt med hjelpeapparatet i mange år, uten av det synes å ha hjulpet.
- Mange av ungdommene har store utfordringer de ikke har fått riktig hjelp for, dette gjelder særlig utfordringer knyttet til manglende dagtilbud, forhold i hjemmet og/eller psykisk helse.
- Det er stor variasjon i metodebruk i de rettspsykiatriske vurderingene knyttet til tilregnelighet og fremtidig risiko når det gjelder ungdom. Det er også stor variasjon i de sakkyndiges kompetanse på barn og utvikling av alvorlig psykiske lidelser.
- Det er en bekymringsfull økning i bruk av forvaringsstraff overfor mindreårige.

Kort om prosjektet

Overordnet mål for innsyn i straffesakene var å fremskaffe informasjon om barn i konflikt med loven. Vi ønsket blant annet å innhente kunnskap om bruk av straffereaksjoner, barnets bakgrunn og hvilken hjelp barnet tidligere har fått av hjelpeapparatet. Dette kan gi verdifull informasjon når samfunnet skal utforme kriminalpolitikk, hjelpetilbud og oppfølging.

Karl Johans gate 7,
0154 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

Via Kriminalomsorgsdirektoratet, Riksadvokaten og Kripas fikk Barneombudet lister over alle mindreårige som var registrert fengslet i perioden 1. januar 2016 til 19. mars 2019. Listene inneholdt varierende og delvis mangelfull registrering, noe som gjorde det vanskelig å få god oversikt. Vi gjorde derfor et manuelt utvalg av saker vi mente kunne gi interessant informasjon der vi for eksempel utelukket saker med kun én kort varetektsfengsling eller kun ett forhold som senere ble henlagt. Vi endte til slutt opp med 48 ungdommer hvor vi leste gjennom dokumentene i straffesaken. Etter en gjennomgang av materialet gjorde vi et nytt utvalg på to grupper hvor vi gikk særlig nøye gjennom sakene for å danne oss et bilde av ungdommenes historie:

- gutter med mange forhold og store utfordringer (20 saker)
- straffesakene med de aller mest alvorlige handlingene (11 saker).

Det er funn fra disse gruppene som omtales i dette brevet.

Gutter i Stor-Oslo med mange forhold og store utfordringer

Gutter i Stor-Oslo utgjorde en stor del av ungdommene vi hadde innsyn i sakene til. Av de 20 ungdommene som var siktet eller dømt for alvorlig eller gjentatt kriminalitet, var det kun to som ikke hadde forbindelse til Oslo, enten fordi de bodde der, eller fordi de straffbare forholdene var begått i Oslo. Det er deres saker som ligger til grunn for denne delen av brevet. Nedenfor følger en oppsummering av våre funn i disse sakene.

Hvem er ungdommene?

De aller fleste ungdommene var varetektsfengslet, og lovbruddene var knyttet til grove eller gjentatte straffbare handlinger som eksempelvis vold og ran. I noen av sakene var større mengder narkotika, hvitvasking og heleri også en del av grunnlaget for fengslingen. Så godt som alle ungdommene kommer fra Oslo øst og kommunene som grenser til Oslo øst. Utover dette er gruppen av ungdommer sammensatt, men et stort flertall har flere av disse kjennetegnene:

- bor i levekårsutsatte områder
- har utfordrende hjemmeforhold og manglende foreldrestøtte
- har opplevd utenforskap i skolen, ofte fra ung alder
- står uten skoletilbud eller alternativt dagtilbud etter frafall i ungdomsskole eller videregående
- har tiltak i barnevernet
- har mye kontakt med politiet
- bruker ulike rusmidler, men rus synes ikke å være hovedårsak til problemene
- har en annen etnisk bakgrunn enn norsk

Vi ser i tillegg mange eksempler på at ungdommene står oppført i strafferegisteret som fornærmet i voldssaker på bostedsadresse tidlig i barndommen, altså at de har vært utsatt for vold i familien. En del av ungdommene begår kriminaliteten sammen med andre, men i sakene vi har sett på er det få tegn til gjengorganisering i den forstand at det er ledere/bakmenn, et gjengnavn eller at det er en gjeng som er beryktet for sine handlinger (såkalt «frykttkapital»).

På hvilke områder svikter hjelpeapparatet?

Alle ungdommene i denne gruppen har vært i kontakt med hjelpeapparatet i mange år. Som beskrevet over, har de gjerne flere alvorlige problemer som gir dem rett til hjelp etter ulike

Karl Johans gate 7,
0154 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

lovverk. Et hovedfunn er at hjelpen gjennom oppveksten i liten grad har vært samordnet. Ofte har pedagogisk- psykologisk tjeneste (PPT) vært inne på ett tidspunkt, barnevern på et annet, barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) på et tredje og politiet på et fjerde.

Til tross for at mange tjenester etter hvert kjenner til ungdommens utfordringer, ser det ut til å mangle samordnet innsats for å hjelpe. Vi ser for eksempel at en situasjon eller hendelse kan utløse aktivitet fra enten barnevern, BUP, skole eller politi, men at de ofte ikke kommer i posisjon til ungdommen. I slike tilfeller blir saken avsluttet, ofte før situasjonen er skikkelig utredet, eller før det faktisk blir satt i gang hjelpetiltak.

Svært mange av ungdommene står uten skole eller annet dagtilbud. Mange får fra ung alder ikke den nødvendige hjelpen de trenger for å mestre skolen, verken faglig eller sosialt. Flere har opplevd grov og alvorlig mobbing over tid. I flere saker ser vi halvferdige utredninger fra PPT og BUP, men disse kommer gjerne relativt sent, først mot slutten av barneskolen eller på ungdomsskolen. På dette tidspunktet ser vi av dokumentene at mange av ungdommene enten er i ferd med å falle ut av skolen, eller allerede har gjort det.

Mange av ungdommene har tiltak i barnevernet. En tredjedel av ungdommene i utvalget vi så på har vært på institusjon. For disse ungdommene har ikke institusjonsoppholdet ført til bedring. For en del har institusjonsplassering ført til eskalering av problemer med rus og kriminalitet. Straffesakene gir ikke et fullstendig bilde av alle tiltakene barnevernet har hatt i hver enkelt sak, men på samme måte som med andre tjenester, kan det virke som om barnevernet heller ikke klarer å yte helhetlig hjelp. I flere saker ser vi at det er vanskelig for barnevernet, som det er for politiet og andre, å komme i posisjon til å hjelpe ungdommene. For en del av ungdommene er foreldrene lite interessert i å ta imot hjelpen, de møter ikke opp og svarer ikke på henvendelser. I dokumentene finner vi få spor av at ungdommene får rusoppfølging, selv om alle ungdommene ruser seg og dette fremstår som kjent for politiet og andre instanser.

Funnene i sakene for denne gruppen bekrefter allerede kjente problemer. Veien inn i kriminalitet for svært mange starter i ulike former for utenforskap. De siste ti årene har vi sett en sterk økning i levekårsforskjeller blant barn og unge¹. Hvilken effekt dette har på det totale kriminalitetsbildet er usikkert, men det er sannsynlig at økte levekårsforskjeller medvirker til økt opplevelse av utenforskap, noe som kan være en vei inn i kriminalitet for noen. Det er viktig at departementet har dette med seg i sitt videre arbeid med kriminalitetsforebygging.

De mest alvorlige straffesakene

Noen av sakene skilte seg ut ved at ungdommene hadde begått svært alvorlige straffbare handlinger. Vi hadde innsyn i 11 slike saker. Åtte saker var fra utvalget, supplert med tre saker vi kjente fra før, hvor Barneombudet hatt innsyn i barnevernssaken eller kjenner saken gjennom annet arbeid. Sakene er fra ulike deler av landet, de er ikke geografisk knyttet til Oslo og Østlandet, slik som sakene i den andre gruppen.

I disse 11 sakene sto rettspsykiatriske vurderinger sentralt, herunder spørsmål om tilregnelighet og faren for nye alvorlige straffbare handlinger.

I de 11 sakene fordelte resultatet i sakene seg slik:

¹ Statistisk sentralbyrå 2021: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/115-000-barn-i-husholdninger-med-vedvarende-lavinntekt>

- 1 utilregnelig, dom på tvunget psykisk helsevern
- 2 ikke strafferettslig ansvarlig, henlagt grunnet alder (under 15 år)
- 4 dom på ubetinget fengsel
- 4 dom på forvaring

Alle ungdommene, med unntak av én, hadde store, kjente utfordringer forut for den straffbare handlingen. De hadde klare atferdsuttrykk som viste disse utfordringene og som er dokumentert. For mange har dette pågått over lang tid, og i mange av sakene fremstår barna som alvorlig syke. Flere synes å være i ferd med å utvikle svært alvorlig psykisk sykdom. Noen har slitt med psykisk sykdom over lang tid uten at de har fått riktig eller tilstrekkelig hjelp. Med unntak av én sak, er de alvorlige handlingene ikke noe som kommer «ut av det blå». På samme måte som gruppen ungdommer som er beskrevet under punkt 1, har flertallet av ungdommene i de alvorligste sakene mange livsutfordringer fra tidlig barndom. De har hatt fragmentert kontakt med hjelpeapparatet opp gjennom barneårene. Noen er preget av traumer og/eller utviklingsforstyrrelser.

Barneombudet mener det er et svært alvorlig funn at flertallet av de 11 ungdommene har psykiske utfordringer og store hjelpebehov som er kjent for hjelpeapparatet, uten at samfunnet har klart å hjelpe dem. Det er store likheter mellom ungdommene i disse 11 sakene og sakene til ungdommene som er beskrevet i Helsetilsynets rapport [«Når barn trenger mer - Omsorg og rammer» \(2019\)](#)². I rapporten konkluderer tilsynet med at denne gruppe barn ikke har et forsvarlig tjenestetilbud i dag.

Rettspsykiatriske undersøkelser

Rettspsykiatriske erklæringer er avgjørende for utfallet for alle ungdommene i de 11 alvorlige sakene vi har gjennomgått. Å sikre gode sakkyndige vurderinger er derfor helt grunnleggende for å ivareta ungdommenes rettssikkerhet, både i spørsmålet om tilregnelighet og ved reaksjonsfastsettelsen.

I de ni sakene som er behandlet i domstolen har det foreligget rettspsykiatriske erklæringer. Det er også foretatt rettspsykiatriske vurderinger i de to resterende sakene som gjelder mindreårige under den kriminelle lavalderen.

Gjennomgangen etterlater et spørsmål om de rettspsykiatriske vurderingene ivaretar barns rettssikkerhet godt nok. Det er selvsagt vanskelig å med sikkerhet slå fast at rapportene og vurderingene *ikke* er gode nok, men vi har sett flere eksempler som tyder på at både selve sakkyndigarbeidet, og i en del tilfeller de sakkyndiges kompetanse når det gjelder barn og spesifikke problemstillinger som saken reiser, er mangelfull.

En av sakene der det forelå flere rettspsykiatriske erklæringer kan tjene som eksempel. Vi ser liknende utfordringer i andre saker selv om det er vanskelig å sammenlikne sakene direkte. Her følger en kort oppsummering av hva som er gjort av rettspsykiatriske vurderinger i en av straffesakene:

- Det ble raskt etter hendelsen gjennomført en prejudisiell sakkyndig vurdering.

² [Statens Helsetilsyn rapport 9/2019: Når barn trenger mer – omsorg og rammer](#)

- Deretter ble det utarbeidet en sakkyndig erklæring av to rettsoppnevnte sakkyndige. Den sakkyndige erklæringen bygget på informasjon fra den prejudisielle sakkyndige vurderingen og fire relativt korte samtaler med siktede i fengselet i løpet av en periode på to uker. I tillegg var det innhentet journalopplysninger og komparentinformasjon fra mor. Av erklæringen framgår det at de sakkyndige har møtt siktede hver for seg, ikke sammen.
- Den første erklæringen fikk flere merknader fra Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) som ba om at det ble utarbeidet en tilleggserklæring. De sakkyndige utarbeidet deretter en tilleggserklæring basert på flere tester og ytterligere samtaler med siktede i fengsel.
- Også tilleggserklæringen fikk kommentarer fra DRK, men uten krav om ny tilleggserklæring. DRK påpekte imidlertid at opplysninger fra den prejudisielle rettspsykiatriske erklæringen og de sakkyndiges egne undersøkelser i den første erklæringen og tilleggserklæringen «fortsatt gir grunnlag for tvil om observanden på handlingstiden kan ha vært psykotisk». DRK overlater til retten å vurdere dette etter bevisføring.
- Retten oppnevnte to nye sakkyndige som gjennomførte til sammen seks samtaler med siktede, denne gangen også en fellessamtale. I tillegg innhentet de opplysninger fra flere kilder som hadde informasjon om siktede under varetektsfengslingen, blant annet lokalt helseforetak der siktede hadde vært til utredning og fengselspsykiatrisk poliklinikk. Den nye rapporten ble behandlet av DRK som ikke fant vesentlige mangler.

Konklusjonen i alle de tre sakkyndigerklæringene er at siktede vurderes som tilregnelig, men saken illustrerer både metodeutfordringer og behov for tydeligere kompetansekrav til sakkyndige som skal vurdere mindreårige. Dette gjelder som nevnt flere av sakene vi har gjennomgått:

- Det varierer hvilke metoder og testinstrumenter de sakkyndige benytter for å vurdere både tilregnelighet og framtidig risiko for gjentakelse av alvorlig kriminalitet. Det varierer også hvilke tilleggsopplysninger som blir innhentet og vurdert.
- I flere av sakene har ingen av de sakkyndige hatt barn og ungdom som spesialitet.
- I flere av sakene er det vanskelig å se av dokumentene om de sakkyndige har spesialkunnskap om psykoselidelser.
- Vi ser svært sjelden at de sakkyndige har en kompetanse som kombinerer kunnskap om barn og unge og utvikling av psykoselidelser.
- Barneperspektivet, herunder kunnskap rundt barns utvikling, er i liten grad knyttet til vurderingen av tilregnelighetsspørsmålet.

I flere av sakene der ungdommen har vært innlagt eller til vurdering i psykisk helsevern i varetektsperioden, kommer det fram nye eller andre opplysninger enn i sakkyndigerklæringene.

Etter vår gjennomgang av sakene har vi hatt dialog med både Den rettsmedisinske kommisjon (DRK), inkludert hele rettspsykiatrisk gruppe, Nasjonal Enhet for Rettspsykiatrisk Sakkyndighet (NERS), samt flere fagpersoner som jobber med ungdom i ungdomsfengslene, hvor vi har adressert våre bekymringer. Vi har også hatt møte med Riksadvokaten og Kripos, der vi har orientert om funnene som er redegjort for i dette brevet.

Både NERS og DRK har i møter med oss gitt uttrykk for at de deler vårt inntrykk av variasjon i kvalitet og kompetanse blant sakkyndige på dette feltet, og at det er en generell mangel på tilstrekkelig spesialisert kompetanse på barn og unge. Vi har gjennom dialog med ulike fagmiljøer fått bekreftet at det er mangel på kompetanse om utvikling av psykoselidelser hos ungdom.

Karl Johans gate 7,
0154 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

Problemstillingen er også drøftet i en nylig publisert artikkel i Tidsskrift for strafferett³ der fire forvaringsdommer mot mindreårige er gjennomgått. Forfatterne (en gruppe bestående av jurister og psykologspesialister) påpeker at både det at utilregnelighet i så stor grad har vært knyttet til en diagnostisert psykoselidelse, og det faktum at det kan være vanskelig å identifisere en begynnende psykoselidelse hos ungdom, kan ha gjort at ungdommer blir vurdert strengere enn voksne. Forfatterne skriver blant annet: «Ungdomstiden er en periode hvor psykoselidelse ofte debutterer. Debut av psykoselidelse må også forstås som et *utviklingsforløp* heller enn en binær prosess der en går fra «frisk» til «syk» på kort tid. Alle tilstander hos ungdom er mer fragmenterte og fluktuerende enn hos voksne, ettersom de oppstår nettopp i et utviklingsforløp hvor det ikke er klare skillelinjer mellom normale utviklingsfenomen og patologi. Ofte er symptomuttrykk i ungdomstid heller ikke endelig diagnostiserbart før nærmere voksen alder.»

Artikkelen styrker vår bekymring for både metodebruk og kompetanse. Selv om reglene for utilregnelighet nå er endret, slik at det ikke lenger er like tett forbindelse mellom det å ha en diagnostisert psykoselidelse og spørsmålet om utilregnelighet, er vår grunnleggende bekymring på dette området fortsatt den samme. De nye utilregnelighetsreglene vil i minst like stor grad kreve at de sakkyndige har grundig kunnskap både om barns utvikling og psykopatologi, i det det nå blant annet skal gjøres en helhetligvurdering av barnets svikt i virkelighetsforståelse og funksjonsevne. Et annet element som kan ha innvirkning på kvaliteten på sakkyndige vurderinger er muligheten for relasjonsbygging og jevnlig kontakt med siktede over en viss tid. Dagens retningslinjer legger ikke opp til en slik metodikk. Barn kan legges inn til observasjon etter straffeprosessloven § 167, men det finnes ingen institusjon som er spesielt rustet til å motta mindreårige til en slik observasjon. Slik vi ser det ville dette vært nyttig i flere av sakene vi har gjennomgått.

Justisdepartementet sendte «Endringer i forskrift om rettssakkyndige» på høring med frist i august 2020. Forslaget til forskrift omfattet kun overordnede og generelle regler. Vi understreket i vår høringsuttalelse at det burde vært vurdert om det er behov for særskilt kunnskap om barn og unge, siden symptombildet hos unge som er i utvikling kan være komplisert, og at det derfor er særlige utfordringer knyttet til vurdering av alvorlige sinnslidelser hos barn og unge. Barneombudet anbefalte også departementet å vurdere en ordning der barn og unge kan legges inn til observasjon etter straffeprosessloven § 167, på et sted med særlig barnefaglig kompetanse. Dette ville gi en annen mulighet til å observere den siktede over tid, bygge en relasjon og gjøre forsvarlige og gode vurderinger. Dette er to sentrale anbefalinger som vil kunne ha stor betydning for barns rettssikkerhet. Ingen av dem ble fulgt opp av departementet i forbindelse med forskriftsendringen. Etter vår gjennomgang ser vi også at det kan være behov for klarere faglige retningslinjer som sikrer metodiske minimumsstandarder for de rettspsykiatriske sakkyndige ved vurderinger av mindreårige.

Våre anbefalinger er i tråd med det Grønning m.fl. påpeker i artikkelen i «Tidsskrift for strafferett». Kompleksiteten i rettspsykiatriske vurderinger av barn og unge fordrer inngående kunnskap om barns utvikling. Forfatterne anbefaler derfor døgnobservasjon som en hovedregel og påpeker mangelen på et fagmiljø og institusjoner som kan utføre slike observasjoner og vurderinger. Det påpekes også her et behov for utvikling av kartleggingsinstrumenter for rettspsykiatriske vurderinger av barn.

³ Grønning, Linda, Øyvind Ottesen Ottesen og Kari Øverland (2021): Utilregnelighet hos barn mellom 15 og 18 år: Utfordringer og muligheter. Tidsskrift for strafferett nr 1/2021 s 3-19.

Barneombudet anbefaler departementet å:

- Stille klare kompetansekrav i forskrift eller tilsvarende til sakkyndige som skal avgi rettspsykiatriske erklæringer i saker der mindreårige er tiltalt for å ha begått alvorlige lovbrudd før fylte 18 år.
- I samarbeid med helsemyndighetene, utrede hvordan myndighetene kan sikre et større fagmiljø og tilstrekkelig kompetanse på utvikling av alvorlige psykiske lidelser hos barn og unge og hvordan myndighetene kan sikre flere sakkyndige med slik kompetanse
- I samarbeid med helsemyndighetene, etablere en ordning der barn og unge kan legges inn til observasjon etter straffeprosessloven § 167, på et sted med særlig barnefaglig kompetanse.
- Sikre utarbeidelse av klare, faglige retningslinjer med metodiske krav til rettspsykiatriske erklæringer for mindreårige. I mandatet til sakkyndige i saker som gjelder mindreårige må det stilles krav til bruk av anerkjente metoder og bruk av ulike instrumenter for vurdering av blant annet fungering, evner og voldsrisiko.

Bruken av forvaring

I vårt materiale var seks av sakene så alvorlige at det ble vurdert forvaring, og fire av sakene endte med forvaring. Materialet er lite, men sett opp mot et så snevert unntak for forvaring, mener vi det er bekymringsfullt at det de siste årene har kommet flere dommer hvor mindreårige er idømt forvaring.

De domfelte i de fire sakene som endte med forvaring hadde utført svært alvorlige straffbare handlinger. Vurderingen av gjentakelsesfare for alvorlig kriminalitet er krevende. I slike vurderinger må retten i stor grad støtte seg på hva de rettspsykiatriske erklæringene sier om tiltaltes utvikling og fungering, og hvordan de beskriver fremtidig voldsrisiko. Det er derfor svært viktig for barns rettssikkerhet at de rettspsykiatriske erklæringene holder høyt faglig nivå, jf. vår bekymring rundt de sakkyndiges kompetanse og metode som er beskrevet over.

Barneombudet mener det er grunn til å se nærmere på utviklingen av bruk av forvaring for mindreårige. Økningen kan skyldes at vi har fått flere barn med store utfordringer som i ytterste konsekvens begår så alvorlige handlinger at samfunnet må reagere med forvaring. Den kan også skyldes at strafferettskjeden av ukjente årsaker i større grad tar i bruk forvaring som straffereaksjon overfor mindreårige enn tidligere, eller en kombinasjon av disse. Utviklingen gir uansett grunn til bekymring og vi ber om at Justisdepartementet utreder dette nærmere.

Forvaring etter straffeloven § 40 innebærer en tids-ubestemt straff. Forvaring kan i ytterste konsekvens innebære at barn sitter i fengsel på livstid. Det er en ekstra stor belastning for en mindreårig å ikke vite når straffen skal avsluttes. En slik straff står i motsetning til barnekonvensjonens krav om at formålet med straff overfor mindreårige skal være reintegrering i samfunnet.

Forvaring overfor mindreårige er en praksis som ligger på grensen av hva FNs barnekonvensjon aksepterer av straff mot barn. Barnekonvensjonen forbyr livsvarig fengsel overfor mindreårige, jmfør artikkel 40 bokstav a) *Verken dødsstraff eller livsvarig fengsel uten mulighet til løslatelse skal idømmes for lovovertrедelser begått av personer under 18 år.* Norges praksis med å

idømme forvaring overfor mindreårige har blitt vurdert av FNs barnekomité. Komiteen anbefalte i sine merknader til Norge 2018 pkt. 35 bokstav 2) at staten «*slutter med forvaring av barn*»⁴.

Straffeloven hadde tidligere ingen grense for forvaring av mindreårige. Dette ble tatt opp til diskusjon i forbindelse med NOU 2008: 15 «Barn og straff». Utvalget og de aller fleste høringsinstansene støttet et forbud mot forvaring av mindreårige, men departementet ønsket ikke et totalforbud. De mente det var nødvendig å opprettholde muligheten for forvaring og foreslo en snever unntaksbestemmelse som kunne benyttes i helt spesielle tilfeller. Vilket som ble tatt inn i loven i 2012, «helt ekstraordinære omstendigheter», finnes ikke noe annet sted i straffelovgivningen. Forarbeidene understreker at unntaket skal forstås svært snevert og at forvaring «*tilnærmet aldri bør benyttes*» overfor mindreårige.

Første sak om forvaring av en mindreårige kom i 2016. Siden er forvaring idømt i minst tre saker. Før 2016 var tallet null. Ifølge opplysninger fra Kripos har antall drap begått av mindreårige vært stabilt siden 1990-tallet.

Barneombudet mener det er grunn til å se nærmere på om det er behov for å utvikle et spesialisert fagmiljø knyttet til utvikling av alvorlige psykiske lidelser hos barn og unge. Vi har i gjennomgang av [psykisk helsevern for barn og unge](#)⁵ og [institusjonstilbudet i barnevernet](#)⁶ påpekt at det mangler et godt tilbud til barn med alvorlige, sammensatte utfordringer. Statens Helsetilsyn etterlyser det samme i rapporten «[Når barn trenger mer](#)» (2019)⁷. Tilsynet påpeker at det mangler «(...) et tilbud med tilstrekkelig kompetanse og rammer for å ivareta denne gruppen barn».

Et slikt fagmiljø vil kunne ha aller størst betydning når det gjelder å avdekke alvorlig og skadelig utvikling tidlig, gi tilpasset hjelp og dermed kunne hindre alvorlige hendelser. Dette vil kunne bidra til å forebygge den typen hendelser som gjør at ungdom dømmes til forvaring. Samtidig vil det være viktig å ha denne kompetansen i etterkant av alvorlige hendelser, når det skal gjøres vurderinger av utilregnelighet og gjentakelsesfare, og gi ungdommen det gjelder den riktige oppfølgingen.

Barneombudet ber Justisdepartementet:

- utrede årsaker til den økte bruken av forvaring overfor mindreårige
- iverksette tiltak for å etterleve anbefalingen fra FNs barnekomité om å «*slutte med forvaring av barn*»
- bidra til at det etableres gode hjelpetilbud til barn med store, sammensatte vansker
- vurdere endringer i straffeloven for å sikre at ungdom ikke idømmes forvaring eller annen tids-ubestemt straff.

Ønske om skriftlig tilbakemelding

⁴ FNs komité for barnets rettigheter, Avsluttende merknader til Norge pkt. 35 a) (2018)

⁵ [Barneombudet 2020: «- Jeg skulle hatt BUP i en koffert – En psykisk helsetjeneste tilpasset barn og unges behov»](#)

⁶ [Barneombudet 2020: «De tror vi er shitkids – Rapport om barn som bor på barneverninstitusjon»](#)

⁷ Statens helsetilsyn rapport 9/2019: «Når barn trenger mer – omsorg og rammer».

Barneombudet ønsker at Justisdepartementet svarer skriftlig på denne henvendelsen. Særlig ønsker vi en tilbakemelding på om, og i så fall hvordan, departementet vil arbeide med disse problemstillingene fremover.

Med vennlig hilsen

Inga Bejer Engh
barneombud

Elin Saga Kjørholt
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.

Mottakerliste

Justis- og beredskapsdepartementet

Kopimottakerliste

Barne- og familiedepartementet (BFD)

Helse- og omsorgsdepartementet

Politidirektoratet (POD)

Sekretariatet for konfliktrådene

Riksadvokaten

Kripos

Kriminalomsorgsdirektoratet

Den rettsmedisinske kommisjon

Karl Johans gate 7,
0154 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo